

جلسه ششم: اخلاص ۲

۱/۳- مرز بین اخلاص و ریا (قسمت دوم): در پایان بحث گذشته گفتیم گاهی شیطان وسوسه‌گری می‌کند و کار ریاکارانه را برای انسان مخلصانه جلوه می‌دهد، گاهی هم کاری برای خداست، شیطان وسوسه می‌کند تا به انسان به بقبولاند که ریاکارانه است.

فردی به نام عبید به امام صادق علیه السلام عرض کرد: «الرَّجُلُ يَدْخُلُ فِي الصَّلَاةِ فَيُجَوِّدُ صَلَاتَهُ وَ يُحَسِّنُهَا رَجَاءً أَنْ يَسْتَجِرَّ بَعْضُ مَنْ رَأَاهُ إِلَى هَوَاهُ»^۱ کسی وارد نماز می‌شود نمازش را خوب و با کیفیت می‌خواند به امید این که دوستانش هم از او یاد بگیرند این طوری نماز بخوانند، این ریا است یا نیست؟ امام صادق علیه السلام فرمود: «لَيْسَ هُوَ مِنَ الرِّيَاءِ» (این عمل ریا به حساب نمی‌آید) این جا باید خیلی دقت کرد چون انسان خودش را می‌شناسد اگر در واقع این نماز را فقط برای نشان دادن می‌خواند این به طور قطع ریا است. این که امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «ریا نیست» یعنی انگیزه‌اش انگیزه خدایی است. در خانه هم اگر بود کیفیت نمازش بالا بود، اما این جا این انگیزه هم اضافه شده، هم نمازش را می‌خواند و هم تبلیغ دین می‌کند (یک تیر و دو نشان) این اسمش ریا نیست. اهل بیت علیهم السلام به ما دستور دادند «كُونُوا دُعَاةَ لِلنَّاسِ بِغَيْرِ أُلْسِنَتِكُمْ لِيرَوْا مِنْكُمْ الْوَرَعَ وَالْاجْتِهَادَ وَالصَّلَاةَ وَالْحَيْرَ فَإِنَّ ذَلِكَ ذَاكِبَةٌ»^۲ مردم را با عمل‌تان به دین بخوانید تا از شما خدا ترسی ببینند، تا از شما تلاش در راه دین ببینند، از شما نماز را ببینند، از شما کار خوب ببینند. این گونه عمل کردن تبلیغ عملی دین است. در روایت است که گاهی شما می‌ایستید به نماز، شیطان می‌آید وسوسه می‌کند که شما داری ریا می‌کنی، این جا شیطان را زمین بزن و هر چه می‌توانی نماز را طولانی کن.^۳

یک طلبه وسواسی آمد به یک استاد اخلاق بزرگی در قم گفت: «من گرفتار وسواسم، شما لطف کن یک دستورالعملی به من بده» استاد گفت: «آقا جان چرا شیطان کلاه سرت بگذارد، تو کلاه سر شیطان بگذار، هر بار که نماز می‌خوانی شیطان می‌آید می‌گوید نمازت اشکال داشت کلاه سر شیطان بگذار، بگو بهترین نماز بود». با وسواسی‌ها این طور باید رفتار کرد به وسواسی‌ها باید این طوری گفت: هر جایی را که بی دلیل نجس می‌داند بگو این جا پاک پاک است. در روایتی هم آمده است که در این مواقع این ذکر را بگوید: «أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ شَيْئاً وَ أَنَا

۱- بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۶۹؛ ص ۳۰۱؛ باب ۱۱۶ الریاء

۲- الکافی (ط - الإسلامیة) ج ۲؛ ص ۷۸؛ باب الورع

۳- أَنْ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: إِذَا أَتَى الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ وَ هُوَ فِي صَلَاتِهِ فَقَالَ إِنَّكَ مُرَاءٍ فَلْيُطِلْ صَلَاتَهُ مَا بَدَأَ لَهُ مَا لَمْ يَفْتَهُ وَقْتُ الْفَرِيضَةِ وَ إِنْ كَانَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ فَلْيَتِمَّكَتْ مَا بَدَأَ لَهُ - هنگامی که در وقت نماز گزاردن یکی نزد شما آمد و گفت: شما ریاکاری می‌کنید، باید نماز خود را طولانی کند اما تا هنگامی که وقت واجب فوت نگردد. اما اگر

در کار دیگری از امور آخرت مشغول می‌باشد هر چه می‌خواهد آن را ادامه دهد. وسائل الشیعة ج ۵ ص ۴۷۹

أَعْلَمُ وَ أَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا أَعْلَمُ - خدایا! به تو پناه می‌برم که دانسته چیزی را شریک تو قرار دهم و اگر ندانسته چنین می‌کنم، از تو آمرزش می‌خواهم.^۱

۲- آثار اخلاص

۲/۱- مدیریت انسان توسط خدا: یک سؤال مهم این است که: تفاوت رفتار و اعمال فرد مخلص با کسی که مخلصانه رفتار نمی‌کند چیست؟ روایات در این باره ابعاد فراوانی را ذکر کرده اند. یکی از آن‌ها این است که: کسی که اعمالش برای خدا شد، خود خداوند مدیریتش را به عهده می‌گیرد. در حدیث قدسی که از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است می‌خوانیم: «قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَا أَطَّلِعُ عَلَى قَلْبِ عَبْدٍ فَأَعْلَمُ مِنْهُ حُبَّ الْإِخْلَاصِ لِرِطَاعَتِي لَوْحِي وَ ابْتِعَاءِ مَرْضَاتِي إِلَّا تَوَلَّيْتُ تَقْوِمَهُ وَ سِيَاسَتَهُ»^۲ اگر من خدا ببینم یکی از ته جانش خدایی است و فقط می‌خواهد برای خدا عمل کند، مدیریتش را به عهده می‌گیرم.

نمونه‌های این موضوع را در زمان خودمان فراوان دیده‌ایم. امام خمینی ره یکی از آن نمونه‌هایش بود. به‌واقع جز انگیزه‌های الهی در حرکات امام رضوان الله تعالی علیه نبود. یکی از بزرگان به امام ره گفت: «شما می‌دانستی انقلاب پیروز می‌شود یانه؟» امام فرمود: «نمی‌دانستم منتهی برای خدا هر گامی را که برمی‌داشتیم خدا جلوی راهمان یک راه دیگر باز می‌کرد». قرآن می‌فرماید: «وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا - وَ أَنَا لَهُمْ فِي رُحْمِ رَبِّكَ وَ هَدًى» (بقره/۱۷۷) «و آن‌ها که در راه ما (با خلوص نیت) جهاد کنند، به‌طور قطع به راه‌های خود، هدایت‌شان خواهیم کرد». (عنکبوت/۶۹) راه را به آن‌ها نشان می‌دهیم چون برای خدا عمل کرده‌اند.

در آیه‌ای دیگر نیز می‌فرماید: «وَ الَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى - كَسَانِي كِه هِدَايَتِ يَافْتَه‌اند، خدَاوند بر هِدَايَت‌شَان می‌افزَايد». (محمّد/۱۷) این «إِلَّا تَوَلَّيْتُ تَقْوِمَهُ وَ سِيَاسَتَهُ» یعنی همین، امام کار بزرگی کرد، انقلابی که امام نه تنها در ایران که در جهان به‌وجود آورد کار بسیار بزرگی بود، این «إِلَّا تَوَلَّيْتُ تَقْوِمَهُ وَ سِيَاسَتَهُ» است. شهید سپهبد حاج قاسم سلیمانی هم چون مخلصانه عمل می‌کرد و دنبال نام و نشان نبود خداوند مدیریتش می‌کرد. مسئول سیمای استان کرمان می‌گفت جان‌مان به لب می‌رسید تا از ایشان یک برنامه بگیریم، نمی‌خواست در مقابل دوربین خودش را نشان بدهد، بعد هم که برنامه را ضبط می‌کردیم به این راحتی‌ها اجازه پخش نمی‌داد.

۱- موسی بن جعفر علیه السلام از پدرانش روایت می‌کند که علی علیه السلام فرمود: ما از رسول خدا صلی الله علیه و آله سؤال کردیم: «مردی از ما روزه می‌گیرد و نماز می‌گذارد ولی شیطان در او التاء می‌کند و می‌گوید شما ریاکار هستید». رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «هنگامی که شیطان این گونه به شما التاء کرد، شما هم بگوئید: ...» (بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۶۹: ص ۳۰۳

۲- بحار الأنوار (ط - بیروت) ج ۸۲: ص ۱۳۶ - خداوند می‌فرماید: «وقتی که من در قلب بنده مؤمنم از علاقه به طاعت خالصانه خودم آگاه شدم، امور زندگانی او را کفایت می‌کنم».

نمونه سوالات آزمون

۱- طبق فرمایش امام صادق (ع) با چه روشی می توان مردم را به سوی خیر و نیکوکاری دعوت کرد؟

الف: به وسیله غیر زبان خود ب: با تبلیغ دین ج: با تسامح و تساهل د: با عزلت و گوشه نشینی

۲- پیامبر (ص) می فرماید: بار خدایا من به تو پناه می برم از اینکه چیزی را با تو سازم و بدانم و از تو خواهم در آنچه ندانم.

الف: شریک-آمزش ب: آمرزش-شریک ج: محاسبه-امید د: امید-محاسبه

۳- در حدیث قدس آمده است که : وقتی من در قلب بنده مومنین از علاقه به طاعت خالصانه خود آگاه شدم , کفایت می کنم.

الف: امور زندگانی او را ب: دنیا و آخرت او را ج: سلامتی او را د: ایمان او را